

Valsts ieņēmumu
dienests

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA IETEKME UZ NILLTPF NOVĒRŠANU SEKTORĀ

Materiāls sagatavots: 28.04.2026.
Materiāls pēdējo reizi aktualizēts: 28.04.2026.

Satura rādītājs

Saīsinājumi	3
Ievads.....	4
Ārpakalpojuma grāmatvežu sektora raksturojums	5
Ārpakalpojuma grāmatvežiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas, pieredzes un reputācijas prasības	8
Licencēšanas mehānisma izveide ārpakalpojuma grāmatvežu sektorā.....	12
Licencēšanas mehānisma ietekme uz NILLTPF risku mazināšanu un nozari kopumā .	14
Secinājumi.....	21

Saīsinājumi

AML IV Direktīva	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/843 (2018. gada 30. maijs)
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
FATF	Finanšu darījumu darba grupa (<i>Financial Action Task Force</i>)
FID	Finanšu izlūkošanas dienests
IKS	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas iekšējās kontroles sistēma
LRGA	Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācija
MONEYVAL	Eiropas Padomes ekspertu komiteja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumu izvērtēšanai
NILLTPF	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana
Novēršanas likums	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
Sankciju likums	Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums
VID	Valsts ieņēmumu dienests

Ievads

Ārpakalpojuma grāmatveži ir nozīmīga Latvijas tautsaimniecības daļa, kas uzņēmumiem un fiziskām personām nodrošina kvalitatīvu grāmatvedības kārtošanu, nodokļu aprēķinus un atbilstību normatīvo aktu prasībām. Ārpakalpojuma grāmatveži ir lielākais nefinanšu sektors, uz kuru attiecas Novēršanas likuma prasības. Tieši tādēļ grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju profesionālā kompetence, reputācija un iekšējās kontroles sistēmu kvalitāte ir būtiska NILLTPF risku novēršanas sastāvdaļa.

Lai stiprinātu NILLTPF novēršanas sistēmu un paaugstinātu grāmatvedības pakalpojumu kvalitāti un uzticamību, no 2021. gada Latvijā ir ieviesta ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšana. Tās mērķis ir nodrošināt, ka pakalpojuma sniedzēji darbojas saskaņā ar vienotiem profesionālajiem standartiem un tiek atbilstoši uzraudzīti.

Līdz ar licencēšanas ieviešanu Latvijā pirmo reizi ir izveidots vienots un kontrolējams regulējums grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai. Tas ļāvis precīzi noteikt faktisko tirgus dalībnieku skaitu, būtiski mazināt neregistrētas saimnieciskās darbības izplatību un ieviest vienotus profesionālos standartus visai nozarei. Licencēšanas process nodrošina, ka pakalpojumu drīkst sniegt tikai personas ar atbilstošu izglītību, pieredzi un nevainojamu reputāciju, savukārt iekšējās kontroles prasības stiprina spēju atpazīt un efektīvi pārvaldīt NILLTPF riskus.

Ārpakalpojuma grāmatveži ir Novēršanas likuma subjekti ar vidēji augstu NILLTPF riska līmeni. Tas apliecina nozares būtisko nozīmi un ieguldījumu kopējo NILLTPF risku mazināšanā.

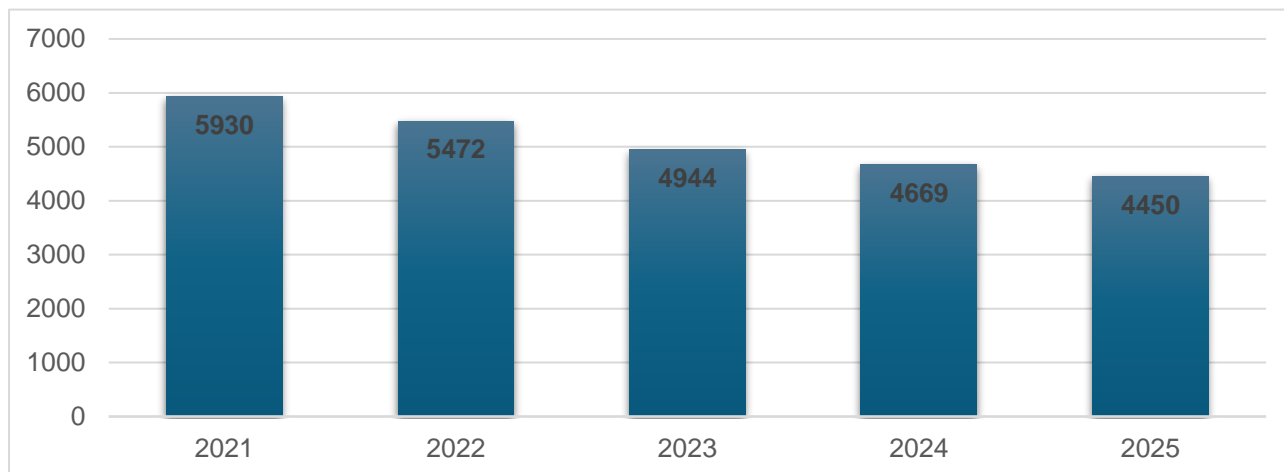
Šis dokuments sniedz visaptverošu pārskatu par ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanas mehānisma ietekmi uz NILLTPF risku novēršanas rezultātiem nozarē. Tajā analizēti sektora strukturālie rādītāji, licencēšanas procesa ietekme uz profesionālo standartu ieviešanu, identificētie riski un pārkāpumu dinamika, kā arī uzraudzības prakses pilnveide. Materiālā ietverti gan kvantitatīvi dati, gan kvalitatīvas atziņas par to, kā licencēšana ir ietekmējusi pakalpojuma kvalitāti, tirgus caurskatāmību un sektora spēju atpazīt un pārvaldīt NILLTPF riskus. Ziņojums atspoguļo arī nozares pārstāvju vērtējumu par licencēšanas mehānisma efektivitāti un nepieciešamajiem uzlabojumiem.

Kopumā šis materiāls ir pamats turpmākai uzraudzības pilnveidei un sniedz mērķtiecīgu ieskatu licencēšanas mehānisma rezultātos un turpmākajās nozares attīstības vajadzībās.

Ārpakalpojuma grāmatvežu sektora raksturojums

2020. gadā saimniecisko darbību bija reģistrējuši 6244 ārpakalpojuma grāmatveži, savukārt līdz 2025. gadam to skaits bija samazinājies līdz 4450 grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējiem. Ārpakalpojuma grāmatvežu skaitam ir tendence sarukt (skat. 1. attēlu).

1. attēls. Ārpakalpojuma grāmatvežu skaita izmaiņas 2020.–2025. gadā

Faktiskais grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēju skaits ilgstoši nebija precīzi nosakāms, jo saimnieciskās darbības reģistrā bija reģistrējušies arī pakalpojuma sniedzēji, kuri neveic saimniecisko darbību. Tāpēc sektora apjomu un struktūru nebija iespējams precīzi raksturot.

Licencēšanas mehānisma ieviešana ir būtiski uzlabojusi datu kvalitāti un ļāvusi identificēt reālos tirgus dalībniekus. Tas liecina par tā pozitīvu ietekmi uz ārpakalpojuma grāmatvedības sektora caurskatāmību un profesionālo standartu sakārtošanu.

Lai nodrošinātu pēc iespējas precīzākus datus par situāciju ārpakalpojuma grāmatvedības sektorā, līdztekus licencēto pakalpojuma sniedzēju uzraudzībai VID veic arī pārbaudes, kuru mērķis ir identificēt neregistrētas saimnieciskās darbības gadījumus vai darbību bez ārpakalpojuma grāmatveža licences.

Grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšana bez reģistrācijas VID un bez licences joprojām ir konstatējama problēma, taču tās izplatība uzraudzības rezultātā pakāpeniski un būtiski samazinās. VID praksē ir konstatēti gadījumi, kuros uzņēmumu grāmatvedības uzskaiti faktiski veic persona, kas nav ne reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicējs, ne saņēmusi ārpakalpojuma grāmatveža licenci. Šādos gadījumos deklarācijas un pārskati tiek iesniegti trešās personas vārdā, bet dokumentos kā uzņēmuma grāmatvedības kārtrošanas veicējs tiek norādīts uzņēmuma valdes loceklis.

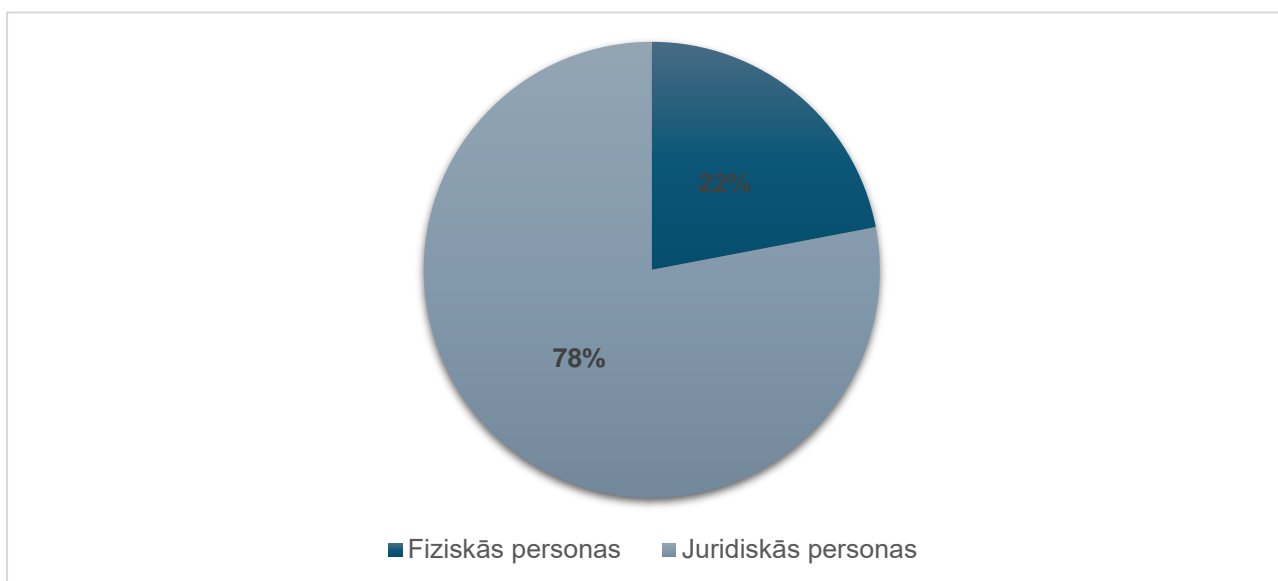
Atbilstoši VID rīcībā esošajiem datiem par darbību bez licences 2023. gadā tika pieņemti seši lēmumi par sankciju piemērošanu, 2024. gadā – 40 lēmumu, bet 2025. gadā šādu lēmumu skaits pieaugs līdz 66. Šī dinamika atspoguļo pieaugošu uzraudzības intensitāti un efektīvāku neatļautas ārpakalpojuma grāmatvedības darbības identificēšanu.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

Atbilstoši normatīvajam regulējumam grāmatvedības pakalpojumu sniegšanu uzņēmumam, ja tās pamatā ir rakstveida līgums (izņemot darba līgumu), uzskata par ārpalpojuma grāmatveža darbību. Šādā gadījumā personai ir pienākums reģistrēties VID, saņemt ārpalpojuma grāmatveža licenci un ievērot visus piemērojamos normatīvo aktu pienākumus, tostarp Novēršanas likuma, Sankciju likuma un Grāmatvedības likuma prasības.

Lielākā daļa ārpalpojuma grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju darbojas juridiskas personas statusā, savukārt mazāk nekā ceturtdaļa ir reģistrētas kā fiziskas personas, kuras veic saimniecisko darbību (skat. 2. attēlu).

2. attēls. Fizisko un juridisko personu sadalījums ārpalpojuma grāmatvežu sektorā

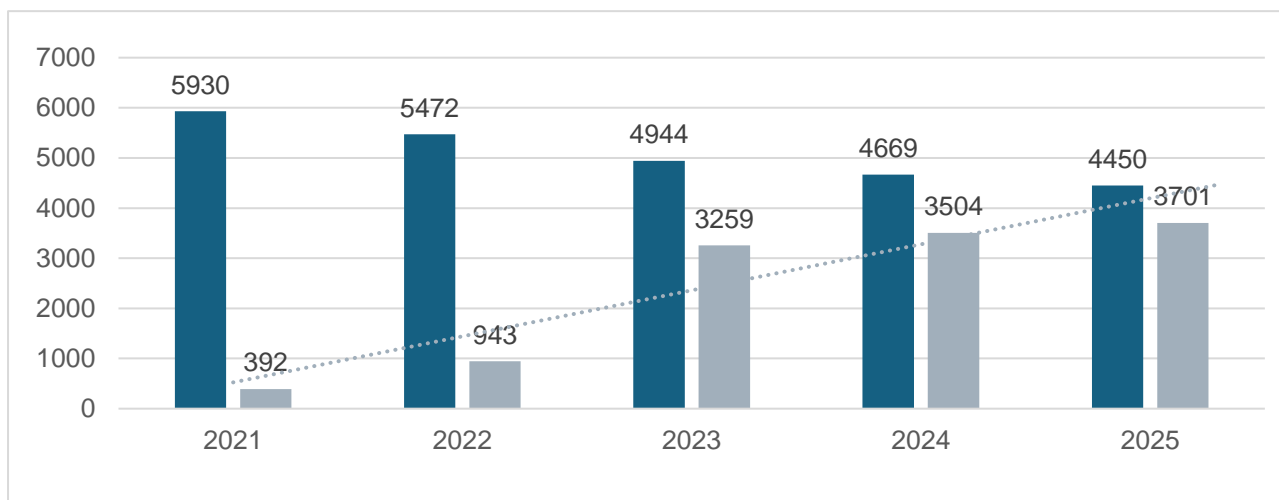
Izplatītākie papildu darbības veidi, kurus ārpalpojuma grāmatveži veic līdztekus grāmatvedības pakalpojumu sniegšanai, ir šādi: nodokļu konsultēšana, juridisko pakalpojumu sniegšana, darījumu plānošana, apstiprināšana vai veikšana, neatkarīgi darbojoties klienta labā/vārdā, juridiska veidojuma dibināšanas un darbības nodrošināšanas pakalpojumu sniegšana.

Pamatojoties uz VID iesniegtajiem uzņēmumu 2024. gada finanšu pārskatiem, secināms, ka vidējais klientu skaits vienam ārpalpojuma grāmatvedim ir 14. Novērotais klientu skaits būtiski atšķiras starp pakalpojuma sniedzējiem: minimālais skaits ir viens klients, savukārt maksimālais – 1 023 klienti vienam grāmatvedim. Šī ievērojamā klientu skaita amplitūda norāda, ka pakalpojuma sniedzēju darbības apjomi sektorā ir ļoti atšķirīgi.

Statistikas dati liecina, ka līdz šim nav sasniegts pilns licencēšanas apjoms ārpalpojuma grāmatvedības sektorā (skat. 3. attēlu).

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

3. attēls. Ārpalpojuma grāmatvežu un licencēto grāmatvežu skaita salīdzinājums

Galvenie faktori, kas veicina neatbilstību starp tādu reģistrēto saimnieciskās darbības veicēju skaitu, kuri norādījuši darbības veidu "Grāmatvedības ārpalpojumi", un licencēto ārpalpojuma grāmatvežu skaitu, ir šādi:

- o daļa personu, kas reģistrējušās kā Novēršanas likuma subjekti, faktiski neveic saimniecisko darbību, tāpēc nav pieprasījušas ārpalpojuma grāmatveža licenci;
- o grāmatvedības uzskaitē tiek veikta vienkāršā ieraksta sistēmā, kuras izmantošanai nav nepieciešama ārpalpojuma grāmatveža licence, ja tiek sniegti tikai attiecīgie pakalpojumi;
- o pakalpojumus sniedz tikai grupas ietvaros, taču kļūdaini ir saglabāts Novēršanas likuma subjekta statuss, lai gan tas uz minētajiem gadījumiem vairs neattiecas;
- o saimnieciskās darbības veida maiņas gadījumā nav anulēts subjekta statuss, tādējādi reģistrā saglabājas neaktuāli dati, kas ietekmē kopējo uzskaitījumu.

Ņemot vērā minētos faktorus, reālo ārpalpojuma grāmatvežu sektora apjomu valstī ir iespējams identificēt tikai ar būtisku papildu administratīvo un analītisko darbu, un arī tad iegūtie dati pilnībā neatspoguļos faktisko situāciju.

Pēc licencēšanas sistēmas ieviešanas VID pastiprināti uzrauga ārpalpojuma grāmatvežus, kuri ir reģistrējuši saimniecisko darbību un Novēršanas likuma darbības veidu VID, taču nav saņēmuši licenci. Pārbaudot šos nelicenzētos sektora dalībniekus, 2024. gadā tika konstatēts, ka 9,36 % jeb 22 no pārbaudītajām personām bija nepieciešams iegūt licenci, savukārt 2025. gadā – 28,40 % jeb 48 personām.

Konstatēto gadījumu skaits attiecībā pret kopējo veikto pārbažu apjomu liecina, ka atsevišķos gadījumos ārpalpojuma grāmatveži joprojām sniedz pakalpojumus bez licences, tādēļ ir nepieciešams arī turpmāk nodrošināt efektīvu nozares uzraudzību, īpašu uzmanību pievēršot neregistrētas darbības identificēšanai.

Ārpalpojuma grāmatvežiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas, pieredzes un reputācijas prasības

Latvijā “*fit and proper*” standartu ārpalpojuma grāmatvežu sektorā pilnā apjomā īsteno, piemērojot licencēšanu un izvirzot grāmatvežiem Novēršanas likuma un Grāmatvedības likuma prasības par profesionālo kvalifikāciju, pieredzi un nevainojamu reputāciju.

Licenci var saņemt juridiska vai fiziska persona, kura:

- sniedz grāmatvedības ārpalpojumu;
- ir reģistrējusies VID kā Novēršanas likuma subjekts;
- atbilst Grāmatvedības likumā noteiktajām prasībām.

Grāmatvedības kārtošanas (grāmatvedības dokumentu un finanšu pārskatu) kvalitāte nepārprotami ir atkarīga no tās personas kompetences, kas kārto grāmatvedību.

Ja ārpalpojuma grāmatvedis ir fiziska persona, tam jābūt:

- vismaz pirmā līmeņa profesionālajai augstākajai izglītībai (koledžas izglītībai) vai akadēmiskajai augstākajai izglītībai (bakalaura grādam) grāmatvedības, ekonomikas, vadības vai finanšu jomā,
- vismaz trīs gadu profesionālajai pieredzei grāmatvedības jomā.

Akadēmiskā izglītība pati par sevi nenodrošina visas praktiskās iemaņas, kas nepieciešamas klientu grāmatvedības kārtošanai. Ņemot vērā vidēji augsto un reizēm augsto NILLTPF risku nozarē, būtiska ir pietiekama praktiskā pieredze.

Par pieredzi apliecinājošiem dokumentiem var tikt uzskatīti:

- darba līgums grāmatveža palīga vai grāmatveža amatā vismaz trīs gadu garumā;
- uzņēmuma līgums par grāmatvedības ārpalpojuma sniegšanu (ja persona pati sniedz ārpalpojumu);
- cits apliecinājums par profesionālo pieredzi.

Par ārpalpojuma grāmatvedi nevar būt persona, kura:

- **sodīta par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu;**
- **nav reabilitēta vai kurai nav noņemta/dzēsta sodāmība;**
- **kurai ir anulēta ārpalpojuma grāmatveža licence par Novēršanas likuma vai Sankciju likuma pārkāpumiem.**

Saskaņā ar Novēršanas likuma prasībām likuma subjekta vadības locekļiem un par likuma izpildi atbildīgajām personām jāatbilst nevainojamas reputācijas kritērijam. Šīs prasības mērķis ir novērst subjekta iespējamu iesaisti nelikumīgās darbībās un aizsargāt tā reputāciju. Tā kā likumā reputācijas kritēriji nav detalizēti noteikti, reputācijas

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

izvērtēšanā tiek ņemti vērā vairāki būtiski faktori, tostarp publiski pieejamā informācija un iespējamā saistība ar personām, kas sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem.

Reputācijas pārbaude Novēršanas likuma subjektu praksē ir daudzslāņains process, kura mērķis ir pārlicināties, ka vadības locekļiem un atbildīgajām personām nav tādu risku vai apstākļu, kas varētu nelabvēlīgi ietekmēt subjekta darbību vai paaugstināt iespēju iesaistīties noziedzīgās darbībās. Pārbaude sākas ar personas sodāmības izvērtēšanu, pārbaudot informāciju sodāmības reģistrā par iespējamām nodarījumiem tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu. Šī informācija ļauj pārlicināties, ka persona nav sodīta par noziegumiem, kas būtu nesavienojami ar uzticamu amata pienākumu pildīšanu, vai ka sodāmība jau ir likumīgi dzēsta.

1. piemērs

SIA C iesniedza VID iesniegumu ārpalpojuma grāmatveža licences saņemšanai. Pēc iesnieguma un pievienoto dokumentu saņemšanas VID veica pārbaudi Iekšlietu ministrijas Sodu reģistrā, lai noskaidrotu, vai SIA C valdes locekle un ieceltā atbildīgā grāmatvede nav sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu tautsaimniecības vai valsts institūciju dienesta jomā, kā arī par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar terorismu. Pārbaudes laikā tika konstatēts, ka atbildīgā grāmatvede iepriekš ir atzīta par vainīgu krimināllietā saskaņā ar Krimināllikuma 217. panta pirmo daļu par uzņēmuma grāmatvedības dokumentu, gada pārskatu vai statistiskās informācijas slēpšanu vai viltošanu. Ņemot vērā šo konstatējumu, VID pieņēma lēmumu atteikt SIA C izsniegt ārpalpojuma grāmatveža licenci.

Reputācijas izvērtēšanā būtiska nozīme ir arī publiski pieejamās informācijas analīzei. Tā ietver personas iepriekšējo profesionālo darbību, komercdarbības aspektus, kā arī plašsaziņas līdzekļos un citos publiskos avotos pieejamo informāciju. Īpaša uzmanība jāpievērš negatīviem "signāliem", piemēram, apgalvojumiem par krāpniecību, finanšu pārkāpumiem, reputācijas riskiem vai profesionālās darbības neatbilstībām. Turklāt jāvērtē, vai personai nav bijusi profesionāla vai personiska saistība ar personām, kuras sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, jo tas var norādīt uz paaugstinātu risku.

Licence var tikt anulēta arī gadījumos, kad VID konstatē būtiskus Novēršanas likuma un Sankciju likuma pārkāpumus (piemēram, nav ziņots FID par aizdomīgiem darījumiem, noteiktajā termiņā nav sniegta VID pieprasītā informācija, konstatētas būtiskas nepilnības klientu identifikācijas un izpētes procesā vai pastāv citi pārkāpumi, kas liecina par ārpalpojuma grāmatveža IKS neefektīvu darbību), kā arī gadījumā, ja atbildīgais ārpalpojuma grāmatvedis ir iekļauts riska personu sarakstā likuma "Par nodokļiem un nodevām" 1. panta 31. punkta izpratnē.

2. piemērs

VID amatpersonas uzaicināja SIA A uz pārbaudi par Novēršanas likuma un Sankciju likuma prasību izpildi, pieprasot iesniegt dokumentus, kas apliecina šo prasību izpildi. SIA A pieprasītos dokumentus neiesniedza, un pilnvarotā persona uz VID pārbaudi neieradās. Tātad sabiedrība neizpildīja VID prasību veikt pārbaudi un uzrādīt pieprasītos dokumentus, tādējādi pārkāpjot Novēršanas likuma normas. Ņemot to vērā, VID pieņēma lēmumu apturēt SIA A saimniecisko darbību, vienlaikus apturot arī ārpalpojuma grāmatveža licences darbību. Triju mēnešu laikā pēc darbības

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

apturēšanas sabiedrība nenovērsa konstatētos trūkumus, tādēļ VID pieņēma lēmumu par SIA A darbības izbeigšanu un anulēja ārpakalpojuma grāmatveža licenci.

2024. gadā VID anulēja kopumā 48 ārpakalpojuma grāmatvežu licences, savukārt 2025. gadā – 92 licences. Visbiežākie licences anulēšanas iemesli bija saistīti ar personas veiktām izmaiņām saimnieciskās darbības reģistrācijā, piemēram, saimnieciskās darbības izbeigšanu vai izslēgšanu no nodokļu maksātāju reģistra.

Divos gadījumos licences darbība tika apturēta saistībā ar pieļautiem Novēšanas likuma prasību izpildes pārkāpumiem, savukārt **vienā gadījumā** – saistībā ar VID lēmumu par saimnieciskās darbības apturēšanu.

Kopš licencēšanas sistēmas ieviešanas ir konstatēti divi gadījumi, kad ārpakalpojuma grāmatveža licence uz laiku tika apturēta, pamatojoties uz personas iekļaušanu riska personu sarakstā. Abos gadījumos personas vēlāk tika izslēgtas no šī saraksta un licences darbība atjaunota.

3. piemērs

Personai A, kas pildīja SIA B valdes locekļa pienākumus, sabiedrības darbības laikā bija izveidojušies nokavētie nodokļu maksājumi. Nodokļi netika samaksāti normatīvajos aktos noteiktajos termiņos un apmēros. Tā kā piespiedu izpildes rezultātā nebija iespējams piedzīt nokavētos nodokļu maksājumus, VID pieņēma lēmumu iekļaut personu A riska personu sarakstā.

Vienlaikus persona A bija norādīta kā atbildīgais grāmatvedis VID izsniegtajā ārpakalpojuma grāmatveža licencē uzņēmumam SIA C. Līdz ar personas A iekļaušanu riska personu sarakstā VID apturēja SIA C ārpakalpojuma grāmatveža licences darbību.

Veicot attiecīgos pasākumus, persona A nodrošināja, ka vairs nepastāv iemesli tās iekļaušanai riska personu sarakstā. VID pieņēma lēmumu personu A no šī saraksta izslēgt. Tika atjaunota arī SIA C ārpakalpojuma grāmatveža licences darbība.

Ārpakalpojuma grāmatvežu sektora noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riska novērtējuma anketēšanas rezultāti

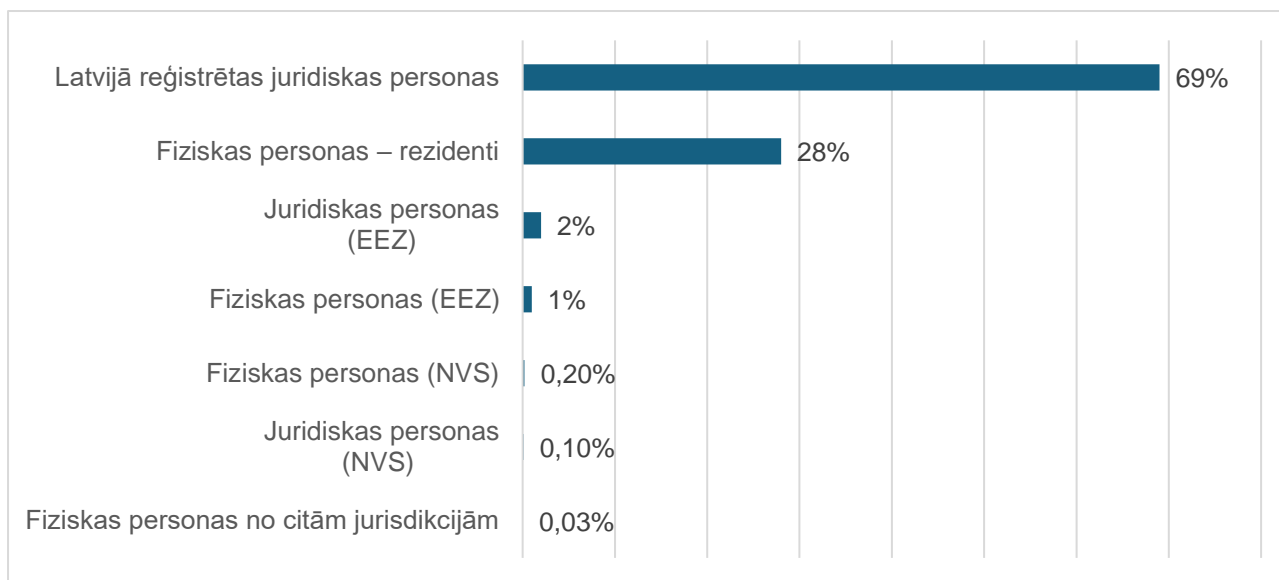
Sektoru riska novērtējuma izstrādes gaitā tika anketēti ārpakalpojuma grāmatveži. Tika iegūta raksturojoša informācija par sektora darbības apjomu, klientu struktūru un riska profilu.

Anketēšanas dati liecina, ka 37 % (842) respondentu 2024. gadā neto apgrozījums nepārsniedza 10 000 EUR, savukārt 0,4 % (10) respondentu norādījuši neto apgrozījumu virs 1 miljona EUR. Latvijā nav uzņēmumu, kuru apgrozījums tieši saistībā ar ārpakalpojuma grāmatvedības pakalpojumiem pārsniedz 1 miljonu EUR. Uzņēmumi ar šādu vai lielāku kopējo apgrozījumu sniedz arī citus profesionālos pakalpojumus, tāpēc augstais apgrozījums nav saistīts vienīgi ar grāmatvedības pakalpojumiem.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

Analizējot klientu apjomu, 31 % (705) respondentu norādīja, ka 2024. gadā apkalpojuši mazāk nekā piecus klientus, savukārt 5 % (120) norādīja klientu skaitu virs 51. Tas liecina, ka ārpakalpojuma grāmatvežu darbības un klientu apjomi sektorā ir ļoti nevienmērīgi un atšķirīgi.

4. attēls. Klientu sadalījums pēc jurisdikcijas un rezidences statusa

Analizējot respondentu sniegtos datus par klientu struktūru, redzams, ka klientu loku pārsvarā veido vietējās fiziskās vai juridiskās personas. Kā atspoguļots diagrammā (4. attēls), pārliecinoši lielāko daļu – 97 % – respondentu klientu veido Latvijā reģistrētas juridiskās personas (69 %) un fiziskās personas (28 %). Šāda klientu struktūra norāda uz izteiktu sektora orientāciju uz vietējo tirgu.

Klienti no ārvalstīm veido nelielu daļu. No EEZ valstīm apkalpoto klientu īpatsvars ir neliels – 2 % juridisko personu un 1 % fizisko personu. Klientu no NVS valstīm ir vēl mazāk (0,10 % juridisko personu un 0,20 % fizisko personu). Savukārt fiziskās personas no citām jurisdikcijām veido vien 0,03 % no kopējā klientu apjoma. Šāds sadalījums liecina, ka ārvalstu klientu segmenta ietekme uz kopējo risku ir salīdzinoši neliela. Tomēr to klātbūtne ir pietiekami nozīmīga, lai ārpakalpojuma grāmatvežiem šim aspektam būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība.

88 % (2014) respondentu norādījuši, ka to klientu lokā nav identificēti augsta riska klienti.

Visbeidzot, tikai 2 % (50) respondentu atzīmējuši, ka viņu uzņēmums ir daļa no starptautiskas uzņēmumu grupas vai tīkla.

Kopumā dati rāda, ka ārpakalpojuma grāmatvežu sektors ir daudzveidīgs, lielākā daļa tā dalībnieku strādā tikai Latvijas tirgū un sniedz salīdzinoši neliela apjoma pakalpojumus. Šī informācija ir būtiska turpmākam sektora riska novērtējumam un uzraudzības pasākumu plānošanai.

Licencēšanas mehānisma izveide ārpakalpojuma grāmatvežu sektorā

FATF vadlīnijās ārpakalpojuma grāmatvežiem par pieeju, kas balstīta uz risku, uzsvērts, ka skaidrs grāmatvedības ārpakalpojumu sniegšanas normatīvais regulējums papildina NILLTPF novēršanas pasākumus. Kur vien iespējams, grāmatvežiem ir lietderīgi izstrādāt savas NILLTPF novēršanas politikas un procedūras tādā veidā, kas atbilst citām reglamentējošām vai profesionālām prasībām. Uz risku balstītam NILLTPF novēršanas režīmam jāpalīdz nodrošināt, ka godīgi klienti var piekļūt grāmatvežu sniegtajiem pakalpojumiem un ir radīti šķēršļi tiem, kas cenšas ļaunprātīgi izmantot šos pakalpojumus.

FATF 28. rekomendācija, kas nosaka nefinanšu sektora uzraudzību un regulējumu, paredz: "Par uzraudzību atbildīgajām personām vai pašpārvaldes iestādēm, kuras vērtē noteikto nefinanšu darbību un profesiju (NNDP) ieviesto NILLTPF novēršanas iekšējās kontroles mehānismu, stratēģiju un procedūru atbilstību, ir pienācīgi jāņem vērā šo NNDP noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas riska profils, kā arī to rīcības brīvība atbilstoši uz risku pamatotai pieejai."

Novēršanas likuma sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums, kas tika izstrādāts 2017. gada 13. jūnijā, paredzēja, ka NILLTPF novēršanas jomā Latvijai ir jāharmonizē valsts normatīvais regulējums ar starptautiskajiem standartiem.

Eiropas Padomes ekspertu komiteja *MONEYVAL*, kas novērtē dalībvalstis atbilstoši FATF standartiem, piektās kārtas novērtējumā (2018. gadā) īpaši uzsvēra nepieciešamību Latvijai pārskatīt grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju regulējumu. Eksperti secināja, ka ārpakalpojuma grāmatvežiem izvirzītās prasības profesionālās darbības sākšanai ir nepietiekami stingras un nenodrošina adekvātu aizsardzību pret NILLTPF riskiem.

Ņemot vērā ārpakalpojuma grāmatvedības sektora nozīmi tautsaimniecībā, tā paaugstināto ievainojamību un identificētos NILLTPF riskus, 2020. gadā Finanšu ministrija sāka likumprojekta "Grozījumi likumā "Par grāmatvedību"" izstrādi. Grozījumu mērķis bija ieviest efektīvu un starptautiskajiem standartiem atbilstošu ārpakalpojuma grāmatvežu regulējumu, pamatojoties uz FATF ieteikumiem, Eiropas Savienības NILLTPF novēršanas prasībām un citiem atbilstošajiem starptautiskajiem normatīvajiem dokumentiem.

2020. gada februārī Saeima pieņēma grozījumus likumā "Par grāmatvedību", nosakot, ka no 2023. gada 1. jūlija vairs nav atļauta ārpakalpojuma grāmatvežu profesionālā darbība bez licences. Līdz ar šo regulējumu Latvijā tika ieviests jauns valsts pārvaldes pakalpojums – ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšana –, kas būtiski mainīja nozares regulējumu un profesionālās darbības nosacījumus.

Licencēšanas ieviešanas mehānisms nodrošina:

- minimālo profesionālās kvalifikācijas līmeni ārpakalpojuma grāmatvežiem;
- pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu;
- godīgas konkurences veicināšanu nozarē;
- lielāku sektora caurskatāmību un sabiedrības uzticēšanos.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

Licencēšana sniedz arī iespēju ikvienam klientam tiešsaistē pārlicināties, vai izraudzītais grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs veikt profesionālo darbību. **Publiskajā reģistrā** jebkura persona var pārlicināties, vai tās izraudzītais ārpakalpojuma grāmatvedis ir saņēmis licenci grāmatvedības ārpakalpojuma sniegšanai, kā arī par licencētā grāmatvedības ārpakalpojuma sniedzēja atbildīgo ārpakalpojuma grāmatvedi, profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polisi un informāciju, ja izsniegtā licence ir apturēta vai anulēta.

Tas paaugstina pakalpojuma drošību un stiprina uzticību ārpakalpojuma grāmatvežu sniegtajiem pakalpojumiem.

Licencēšanas mehānisma ietekme uz NILLTPF risku mazināšanu un nozari kopumā

Ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanas mehānisma ieviešana ir būtiski uzlabojusi informācijas kvalitāti par faktisko ārpakalpojuma grāmatvežu skaitu valstī, nodrošinot precīzāku sektora pārskatu. Vienlaikus licencēšanas procesā piemērotais "fit and proper" princips veicina to, ka sektorā darbojas profesionāļi ar atbilstošu kvalifikāciju, pieredzi un nevainojamu reputāciju, tādējādi paaugstinot pakalpojumu kvalitāti un sektora caurskatāmību.

Lai veicinātu drošu un uzticamu ārpakalpojuma grāmatvedības pakalpojumu sniegšanu un mazinātu NILLTPF risku ietekmi nozarē, tika ieviests licencēšanas mehānisms. Šis mehānisms ir instruments, kas nodrošina vienotu prasību ievērošanu un paaugstina pakalpojumu sniedzēju atbildības līmeni.

Nacionālajā NILLTPF riska novērtēšanas par 2017.–2019. gadu kopsavilkuma ziņojumā ārpakalpojuma grāmatvežu nozarei tika noteikts vidējs draudu līmenis un vidēji augsts ievainojamības līmenis. Šie rādītāji turpmākajos novērtēšanas periodos ir saglabājušies nemainīgi.

Ārpakalpojuma grāmatveži kā subjekti (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riskam pakļautas personu grupas) ir ietverti gan Novēršanas likumā, gan AML IV Direktīvā, gan FATF 40. rekomendācijā. Tādējādi var secināt, ka ārpakalpojuma grāmatvežiem piemīt lielāks noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risks nekā uzņēmumu štata grāmatvežiem.

Saskaņā ar VID izstrādāto noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku novērtējumu ārpakalpojuma grāmatvežu sektorā **galvenie sektora ievainojamības faktori** ir:

- liels paaugstināta riska klientu īpatsvars;
- plaši izplatīta neklātienas identifikācija, kā arī nozarē vērojama neklātienas pakalpojumu sniegšana.

Savukārt galvenie identificētie NILLTPF riski ir:

- slepenas vienošanās ar citiem regulētā sektora subjektiem;
- konsultāciju sniegšana, kā izvairīties no nodokļu samaksas;
- fiktīvu darījuma dokumentu sagatavošana un iegrāmatošana.

Vienlaikus, kā norādīts arī nacionālajā NILLTPF risku novērtēšanas ziņojumā par 2020.–2022. gadu, ir būtiski turpināt īstenot virkni NILLTPF risku mazinošu pasākumu. Tie ietver nepieciešamību pastāvīgi pilnveidot nozarē strādājošo zināšanas NILLTPF novēršanas jomā, stiprināt izpratni par NILLTPF riskiem, uzlabot aizdomīgu darījumu uzraudzības un ziņošanas mehānismus, kā arī nodrošināt uzraudzības pasākumu efektivitātes paaugstināšanu.

IKS ir obligāta ārpakalpojuma grāmatveža licences iesnieguma sastāvdaļa, tādēļ VID licencēšanas procesā sniedz konsultācijas un metodiskus ieteikumus. To mērķis ir

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

nodrošināt, ka iesniegtajā IKS ir pilnā apjomā iekļautas Novēršanas likuma 7. panta pirmajā daļā noteiktās obligātās prasības un sistēma ir praktiski piemērojama grāmatvežu ikdienas darbībā. Šāda pieeja sekmē ārpakalpojuma grāmatvežu spēju laikus identificēt NILLTPF riskus.

Ārpakalpojuma grāmatveža iesniegumam pievienotajai IKS jābūt izstrādātai atbilstoši Novēršanas likuma normām, vienlaikus ņemot vērā konkrētā pakalpojuma sniedzēja darbību raksturojošos NILLTPF risku ietekmējošos faktoros. Tie ietver:

- klientu risku;
- valsts un ģeogrāfisko risku;
- klientu izmantoto pakalpojumu un produktu risku;
- pakalpojumu piegādes kanālu risku.

IKS jāaptver gan paša pakalpojuma sniedzēja, gan tā klientu NILLTPF risku novērtējums. Tā ietver arī attiecīgajam saimnieciskās darbības modelim atbilstošu risku mazināšanas pasākumu noteikšanu, kā arī aktuālas, normatīvajām prasībām atbilstošas informācijas iekļaušanu kontroles sistēmā. Šo prasību izpilde nodrošina, ka IKS funkcionē kā efektīvs instruments risku pārvaldībai un normatīvās atbilstības nodrošināšanai.

Kopumā ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšanas sistēma ir būtiski uzlabojusi nozares caurskatāmību, profesionalitāti un atbilstību Grāmatvedības likuma un Novēršanas likuma regulējumam. Vienotās prasības, IKS pastiprināta uzraudzība un citi uzraudzības mehānismi nodrošina NILLTPF risku efektīvu identificēšanu un mazināšanu, kas ir īpaši nozīmīgi, ņemot vērā nozares paaugstināto ievainojamību. Šie pasākumi stiprina pakalpojumu sniedzēju atbildību un paaugstina sektora noturību pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas draudiem.

Lai iegūtu papildu informāciju par licencēšanas mehānisma ietekmi uz grāmatvedības nozari, VID vērsās LRGA, lūdzot sniegt biedru vērtējumu par izmaiņām pēc mehānisma ieviešanas. VID saņemtajā LRGA biedru anketēšanas rezultātu apkopojumā norādīts, ka 42 % biedru uzskata, ka licencēšanas mehānisms ir veicinājis pakalpojumu kvalitātes uzlabošanos. Tāpat 19 % respondentu norāda, ka kvalitāte ir uzlabojusies, tomēr ēnu ekonomikas apjoms nav būtiski mainījies. Savukārt 26 % LRGA biedru norāda, ka licencēšanas mehānismam nav bijusi būtiska ietekme uz nozari, bet 13 % uzskata, ka pēc mehānisma ieviešanas ēnu ekonomika pat ir pieaugusi.

Licencēšana ir veicinājusi pakalpojumu kvalitātes pieaugumu tādā ziņā, ka no legālā tirgus ir izslēgti licences kritērijiem neatbilstošie pakalpojuma sniedzēji, savukārt grāmatveži kopumā ir kļuvuši atbildīgāki un rūpīgāk izvērtē klientus. Tomēr attiecībā uz ēnu ekonomiku, LRGA ieskatā, situācija joprojām ir problemātiska:

- daļa nelicencētu grāmatvežu turpina darboties ēnu sektorā, izvairoties no NILLTPFN prasībām un radot negodīgu konkurenci licencētiem pakalpojumu sniedzējiem;
- daļa klientu apzināti meklē pakalpojumus bez līgumiem vai izvēlas nelicencētus pakalpojumu sniedzējus, lai izvairītos no uzraudzības;
- licencēšanas mehānisms palielina administratīvo slogu godprātīgajiem dalībniekiem, bet nespēj aizsniegt tos, kuri apzināti izvēlas strādāt ārpus sistēmas.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

VID ieskatā, LRGA minētie aspekti atspoguļo ilgstošas nozares problēmas, kas pastāvēja vēl pirms licencēšanas ieviešanas. Licencēšanas mehānisms nav radīts, lai pilnībā novērstu ēnu ekonomiku īsā termiņā, bet gan lai nodrošinātu skaidru profesionālos standartus ievērojošu dalībnieku loku un mērķtiecīgu uzraudzību. Situācijas, kurās pakalpojumi tiek sniegti bez licences vai "aizsegā", tiek identificētas un risinātas uzraudzības procesā, un licencēšana tieši palīdz šādas negodprātīgas prakses atklāt. Administratīvais slogs licencētiem grāmatvežiem galvenokārt izriet no NILLTPF novēršanas starptautiskajām prasībām, savukārt uzraudzības pasākumi ir vērsti uz normatīvo prasību vienotu īstenošanu visā sektorā. Kopumā licencēšana palīdz sakārtot nozari un pakāpeniski samazināt ēnu segmentu.

LRGA biedru vērtējums par licencēšanas mehānisma ietekmi uz grāmatvedības sektoru kopumā ir pārsvarā pozitīvs – 61 % licencēšanas mehānisma vērtē pozitīvi, 19 % daļēji vai ar iebildumiem. Turpretī 13 % – kā tādu, kas būtiski nav ietekmējis situāciju, un 7 % norāda, ka mehānisms ir nepieciešams, taču nepilnīgs.

LRGA vērš uzmanību uz diviem būtiskiem aspektiem, kas, asociācijas ieskatā, samazina mehānisma efektivitāti.

Pirmkārt, daļa grāmatvežu, kas neatbilst licencēšanas kritērijiem vai izvēlas neiegūt licenci, turpina sniegt pakalpojumus neoficiāli – noslēdzot darba līgumu ar klientiem vai strādājot klienta uzņēmuma valdes locekļa "aizsegā". Tas rada nevienlīdzīgus konkurences apstākļus un mazina licencēšanas mehānisma ietekmi.

Otrkārt, LRGA rīcībā esošā informācija, kas izriet no VID datiem, liecina, ka aptuveni 42 000 uzņēmumu Latvijā grāmatvedību un gada pārskatus formāli sagatavo valdes locekļi. Šāds modelis var radīt situācijas, kurās faktiski tiek sniegti ārpalpojuma grāmatvedības pakalpojumi, bet formāli tiek izmantots "valdes locekļa aizsegs", tādējādi apejot ārpalpojuma grāmatvežu licencēšanas un NILLTPFN prasības.

VID ieskatā, LRGA minētās problēmas neaplicina licencēšanas mehānisma samazinātu efektivitāti. Tieši licencēšana ļauj atklāt gadījumus, kuros pakalpojumi tiek sniegti ārpus reģistrācijas vai licencēšanas prasībām vai "valdes locekļa aizsegā", un nodrošina to novēršanu.

Pārbaužu rezultāti

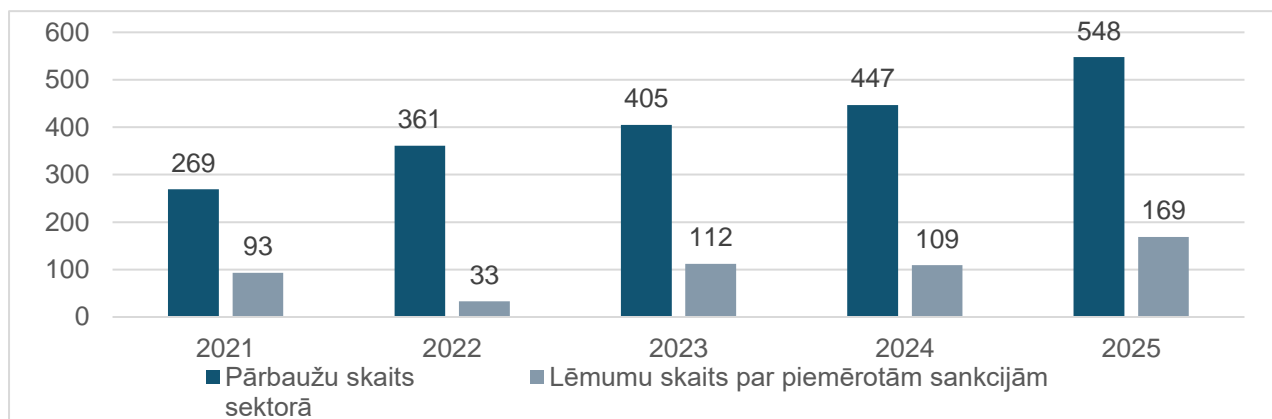
Ārpalpojuma grāmatvedības pakalpojumu sniedzēju sektors ir lielākais no nefinanšu sektoriem, un tam raksturīgs vidējs NILLTPF risks. Tādējādi šī sektora uzraudzībai tiek novirzīts lielākais administratīvo resursu apjoms. Ievērojama daļa VID veikto pārbaužu par Novēršanas likuma un Sankciju likuma prasību izpildi tiek īstenota tieši šajā sektorā.

2023. gadā ārpalpojuma grāmatvežu sektorā veikto pārbaužu īpatsvars veidoja 48 % no kopējā pārbaužu skaita, 2024. gadā – 55 %, bet 2025. gadā tas pieauga līdz 62 %.

Periodā no 2023. gada līdz 2025. gadam vidēji 28 % pārbaužu tika konstatēts, ka pastāv Novēršanas likuma un/vai Sankciju likuma prasību pārkāpumi (skat. 5. attēlu).

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

5. attēls. Ārpalpojuma grāmatvežu sektorā veikto pārbaūžu skaits attiecībā pret piemērotajām sankcijām

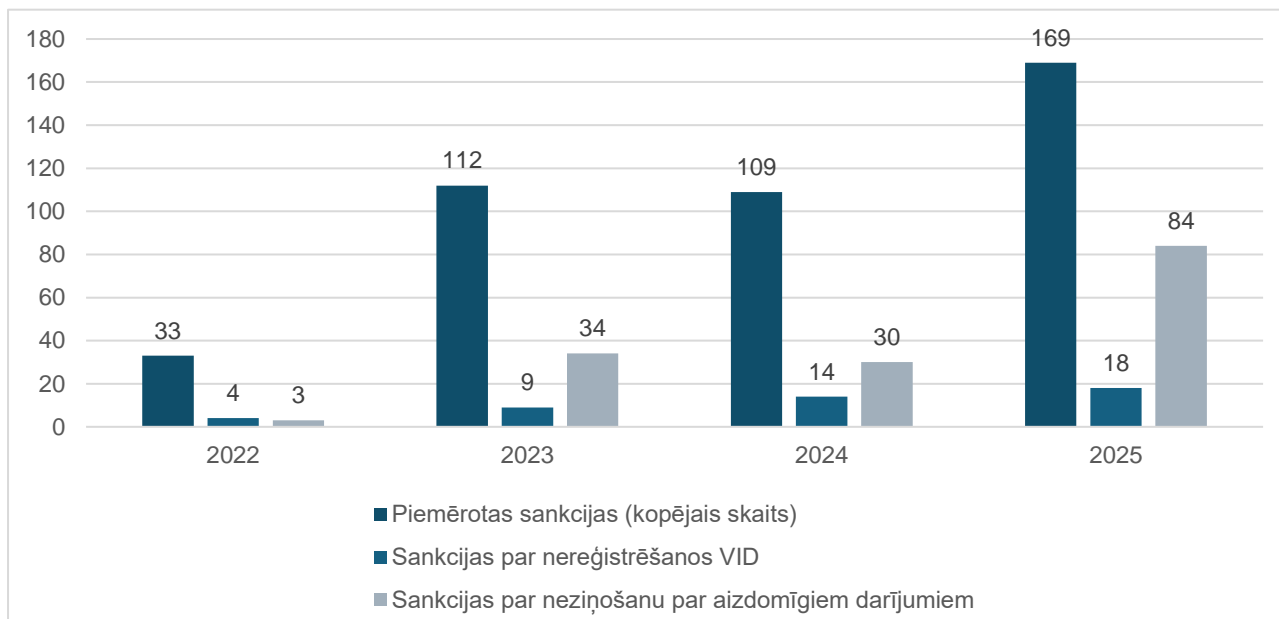
Izvērtējot sektorā konstatētos Novēršanas likuma prasību izpildes pārkāpumus, secināms, ka pirms licencēšanas mehānisma ieviešanas būtiska daļa ārpalpojuma grāmatvežu — aptuveni 47 % no 2020. un 2021. gadā pārbaudītajiem — IKS bija izstrādājusi nepilnīgi, novēloti vai ar būtiskiem trūkumiem. Savukārt 2024. un 2025. gadā šādi trūkumi vairs nav izplatītāko pārkāpumu grupā. Tas norāda uz licencēšanas mehānisma pozitīvo ietekmi uz normatīvo atbilstības prasību izpildi.

Vienlaikus joprojām saglabājas tendence pieļaut nepilnības klientu izpētē un tās savlaicīgā veikšanā, kā arī konstatēti pārkāpumi klientu darījumu uzraudzībā un Sankciju likuma prasību izpildē. Šīs jomas aizvien veido būtisku risku ārpalpojuma grāmatvežu darbībā.

Analizējot ārpalpojuma grāmatvežu sektorā konstatētos pārkāpumus, novērojama tendence pieaugt to personu skaitam, kurām piemērots sods par saimnieciskās darbības veikšanu bez reģistrācijas VID. Minētā tendence lielā mērā saistāma ar ārpalpojuma grāmatvežu licencēšanas mehānisma ieviešanu, jo pieauga to personu īpatsvars, kas sniedza pakalpojumus, apzināti neizpildot reģistrācijas pienākumu, lai izvairītos no nonākšanas VID redzeslokā un pienākuma saņemt ārpalpojuma grāmatveža licenci. Vienlaikus šo pieaugumu ietekmēja arī VID pastiprinātās aktivitātes neregistrētās saimnieciskās darbības identificēšanā un novēršanā attiecīgajā sektorā. (skat. 6. attēlu).

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

6. attēls. Konstatēto pārkāpumu īpatsvars salīdzinājumā ar būtiskajiem pārkāpumiem sektorā

Lai gan ir īstenoti uzraudzības un preventīvie pasākumi, praksē joprojām tiek piemērotas Novēršanas likumā paredzētās sankcijas par neziņošanu FID par aizdomīgiem darījumiem. Tomēr situācija šajā jomā ir būtiski uzlabojusies, ko apliecina arī *MONEYVAL* Latvijas 6. kārtas savstarpējā novērtējuma rezultāti. Tajos secināts, ka sektorā nav identificējama sistemātiska nepietiekamas ziņošanas problēma attiecībā uz aizdomām par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, lai gan grāmatvežu darbībā joprojām pastāv atsevišķi trūkumi ziņošanas pienākumu konsekvētā piemērošanā.

Kopš grāmatvedības ārpalpojuma sniedzēju licencēšanas mehānisma ieviešanas VID ir papildinājis sankciju noteikšanas vadlīnijas, iekļaujot jaunu būtiska pārkāpuma kategoriju – pakalpojumu sniegšana bez licences. Konstatējot ārpalpojuma grāmatveža darbību bez licences, VID ne tikai piemēro naudas sodu, bet arī aptur ārpalpojuma grāmatveža saimniecisko darbību līdz brīdim, kad pārkāpums tiek novērsts. Šī pieeja būtiski pastiprina uzraudzības mehānismu un palīdz nodrošināt licencēšanas prasību ievērošanu.

Analizējot licencēšanas režīma ietekmi uz uzraudzības praksi, konstatējams, ka kopš 2023. gada ir pieaudzis to ārpalpojuma grāmatvežu skaits, kuriem apturēta saimnieciskās darbība. Proti, 2023. gadā saimnieciskā darbība tika apturēta 13 gadījumos, 2024. gadā – 27 (deviņos gadījumos licences neesības dēļ), bet 2025. gadā – jau 33 gadījumos (10 gadījumos licences neesības dēļ). Šī dinamika uzskatāmi atspoguļo licencēšanas mehānisma nozīmi augstākas atbilstības nodrošināšanā ārpalpojuma grāmatvežu sektorā.

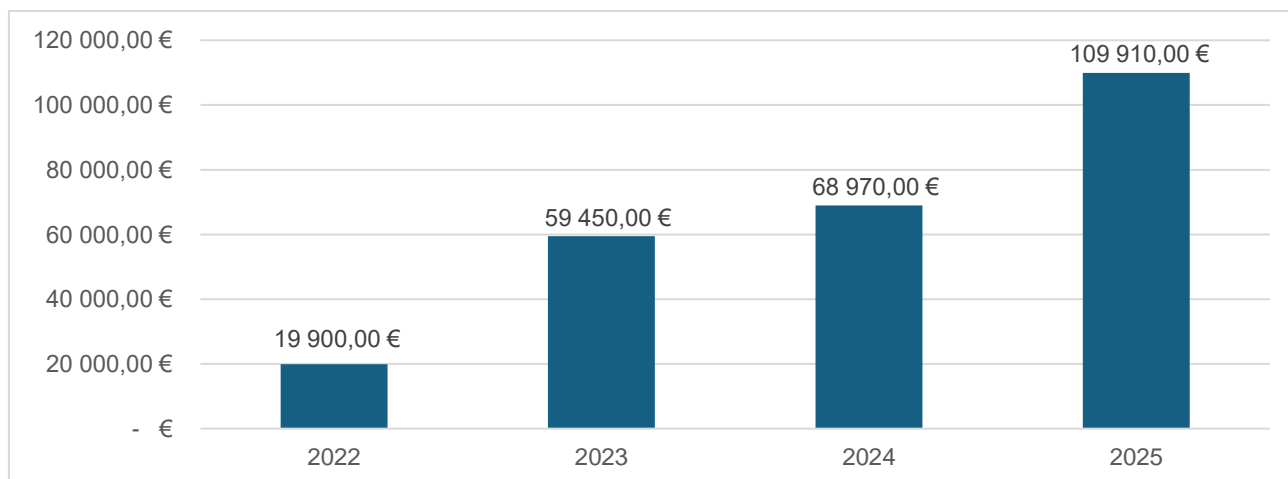
Par darbību bez ārpalpojuma grāmatveža licences 2024. gadā VID pieņēma 39 lēmumus par sankciju piemērošanu, savukārt 2025. gadā šādu lēmumu skaits pieauga līdz 63.

Lai mazinātu atkārtotu pārkāpumu izdarīšanas risku, par Novēršanas likuma un Sankciju likuma prasību neievērošanu uzraudzības praksē visbiežāk tiek piemērota soda

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

nauda. Analizējot piemēroto sankciju dinamiku, secināms, ka soda naudu apmērs turpina pieaugt. Tas korelē ar veikto pārbaužu skaita pieaugumu. Minētā tendence norāda uz to, ka, palielinoties uzraudzības intensitātei, pieaug arī konstatēto pārkāpumu apjoms, kas savukārt atspoguļojas piemēroto naudas sodu kopējā apmērā (skat. 7. attēlu).

7. attēls. VID piemēroto soda naudu kopējais apmērs

VID analizē ievērojamu daudzumu informācijas, lai noteiktu katra ārpakalpojuma grāmatveža individuālo riska profilu un, pamatojoties uz to, piemērotu atbilstošus uzraudzības pasākumus.

Apkopojot iedzīvotāju un komersantu iesniegtās sūdzības par ārpakalpojuma grāmatvežu darbību, secināms, ka licencēšanas mehānisma ieviešana ir veicinājusi sabiedrības informētības un prasību pieaugumu attiecībā uz saņemtajā grāmatvedības pakalpojuma kvalitāti. To apstiprina arī pieaugošais saņemto sūdzību skaits, kas liecina par sabiedrības aktīvāku iesaisti ārpakalpojuma grāmatvežu uzraudzības procesā un augstākām gaidām attiecībā uz profesionāli sniegtu grāmatvedības ārpakalpojumu.

2023. gada anketēšanas rezultāti

2023. gada nogalē, neilgi pēc obligātās prasības par licences nepieciešamību stāšanās spēkā, VID veica aptauju, lai novērtētu ārpakalpojuma grāmatvežu apmierinātību ar licencēšanas pakalpojumu. Aptaujas rezultāti liecināja, ka lielākā daļa respondentu bija apmierināti ar licencēšanas procesa norisi: 2148 jeb 89,1 % aptaujāto norādīja, ka iesnieguma iesniegšanas kārtība ir ērta un saprotama.

Anketā tika iekļauts arī jautājums par iespējamiem licencēšanas pakalpojuma uzlabojumiem. Uz šo jautājumu tika saņemtas vairākas atbildes ar būtiskiem priekšlikumiem procesa pilnveidei. Būtiska respondentu daļa norādīja, ka nevienlīdzīgu situāciju tirgū rada nelicencētu grāmatvežu iespējas turpināt sniegt pakalpojumus. Šāda situācija, pēc aptaujas dalībnieku domām, ne tikai ietekmē konkurences vidi, bet arī veicina negatīvu priekšstatu par profesijas kvalitātes standartiem. Tas atbilst VID identificētajam uzdevumam aktīvi novērst neregistrētas saimnieciskās darbības veikšanu.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

Vienlaikus vairākās anketās tika izteikta pateicība par licencēšanas ieviešanu, uzsverot, ka ir samazinājies to gadījumu skaits, kuros grāmatvedības pakalpojumi tiek sniegti bez pietiekamas izpratnes par normatīvo prasību izpildi.

Aptaujas rezultātos, kā arī sektora risku novērtējuma anketās konsekventi atspoguļojas viedoklis, ka Novēršanas likuma prasības būtu jāpielāgo attiecībā uz pakalpojuma sniedzējiem ar nelielu apgrozījumu, lai netiktu pārmērīgi apgrūtināti maza mēroga pakalpojumu sniedzēji. Izvērtējot šos priekšlikumus, jānorāda, ka Novēršanas likums skaidri nosaka riskos balstītas pieejas piemērošanu. Tas nozīmē, ka klientu izpētes un citu pienākumu apjoms un intensitāte ir atkarīgi ne tikai no ārpakalpojuma grāmatveža paša riska un darbības mēroga, bet lielā mērā – no viņa klientu riska profila. Tādējādi arī neliels ārpakalpojuma grāmatvedības uzņēmums var tikt uzskatīts par augsta NILLTPF riska subjektu, ja tā klientu vidū ir augsta riska klienti.

Turklāt respondenti uzsvēra nepieciešamību pēc vienota un bezmaksas klientu izpētes rīka, kas nodrošinātu centralizētu un vienkāršotu piekļuvi informācijai par klientiem. Bieži tika ietverts arī aicinājums izstrādāt metodiskos materiālus un nodrošināt regulārus mācību seminārus, kuros būtu skaidri definēti no sektora pārstāvjiem gaidāmie NILLTPF risku mazināšanas pasākumi.

Izvērtējot respondentu atbildēs norādīto, VID jau šobrīd aktīvi iesaistās informācijas apmaiņā ar sektoru un arī turpmāk plāno vēl aktīvāk veicināt sadarbību, lai padziļinātu nozares informētību par NILLTPF riskiem un normatīvo aktu prasībām.

Apkopojot minēto, secināms, ka sektora dalībnieki piešķir būtisku nozīmi NILLTPF risku mazinājošo pasākumu īstenošanai, profesionālajai izglītībai un sniegtā pakalpojuma kvalitātes pilnveidei. Šīs tendences vērtējamas pozitīvi un liecina, ka licencēšanas mehānismam, kā arī ārpakalpojuma grāmatvežu izpratnes pieaugumam par NILLTPF risku mazināšanas prasībām ir svarīga nozīme sektora riska kopējā samazināšanā.

Secinājumi

Licencēšana mehānisms ir būtiski sakārtojies grāmatvedības ārpakalpojuma tirgu

Ārpakalpojuma grāmatvežu licencēšana, kas Latvijā ieviesta no 2021. gada, ir būtiski uzlabojusi grāmatvedības ārpakalpojuma tirgus caurskatāmību, profesionālos standartus un NILLTPF risku pārvaldību. Sektors ir kļuvis strukturētāks, kvalifikācijas prasības – skaidrākas, bet uzraudzības rezultāti – efektīvāki.

Nozare vairs nav strukturāli neskaidra, un VID rīcībā ir kvalitatīvi dati par faktisko tirgus dalībnieku skaitu

Licencēšanas ieviešana nodrošinājusi iespēju identificēt reālos tirgus dalībniekus un būtiski samazinājusi neregistrētas saimnieciskās darbības izplatību. Ārpakalpojuma grāmatvežu skaits sarucis no 6244 (2020. gadā) līdz 4450 (2025. gadā). Tas atspoguļo tirgus sakārtošanu.

Pieaug neregistrētās darbības atklāšana

Licencēšanas noteikumu ieviešana izgaismo personas, kas apzināti izvairījās no VID uzraudzības.

Kopš licencēšanas ieviešanas ir pieaudzis neregistrētas saimnieciskās darbības atklāšanas gadījumu skaits. Tas skaidrojams gan ar stingrākām prasībām, gan aktīvāku VID uzraudzību.

VID uzraudzība kļuvusi sistemātiskāka un efektīvāka

NILLTPF riski ir samazinājušies, bet joprojām pastāv trūkumi sektora izpratnē par tiem. Lai gan ir samazinājušies trūkumi IKS, saglabājas riski klientu izpētē un riski neziņošanā par aizdomīgiem darījumiem.

Licencēšana veicina profesionālo standartu ieviešanu un reputācijas uzlabošanu

Licencēšanas mehānisms ir stiprinājis "fit and proper" principu sektorā.

Nozare kļuvusi uzticamāka un profesionālāka – klienti var būt droši par licencētā ārpakalpojuma grāmatveža kvalifikāciju, pieredzi un reputāciju.

Izpratne par FID ziņošanas pienākumu sektorā ir pieaugusi, tomēr ziņošanas prakses attīstīšana joprojām saglabā aktualitāti

Kopš licencēšanas mehānisma ieviešanas ārpakalpojuma grāmatvežu izpratne par FID ziņošanas pienākumu un klientu izpēti prasībām ir uzlabojusies, un sistemātiska nepietiekama ziņošana sektorā vairs netiek konstatēta. Vienlaikus uzraudzības rezultāti rāda, ka atsevišķos gadījumos ziņošanas pienākums netiek izpildīts, un par šādiem pārkāpumiem palielinās piemēroto sankciju skaits, kas norāda uz nepieciešamību arī turpmāk pilnveidot ziņošanas pienākuma piemērošanu praksē.

ĀRPAKALPOJUMA GRĀMATVEŽU LICENCĒŠANAS MEHĀNISMA NOVĒRTĒJUMS

Kopumā licencēšana ir sasniegusi savu primāro mērķi: nozare ir kļuvusi caurskatāmāka, profesionālāka un labāk spēj identificēt un pārvaldīt NILLTPF riskus. Lai gan joprojām konstatējami atsevišķi trūkumi, licencēšanas sistēma ir būtiski sakārtojusi ārpakalpojuma grāmatvedības pakalpojuma sniedzēju sektoru.

Valsts ieņēmumu dienests

Materiāls sagatavots: 28.04.2026.

Materiāls pēdējo reizi aktualizēts: 28.04.2026.

Atsauksmes par materiāla kvalitāti vai priekšlikumus tā uzlabojumiem priecāsimies saņemt Valsts ieņēmumu dienesta elektroniskās deklarēšanas sistēmas sadaļā "Sarakste ar VID".